

Profetsitater i koronavirus- pandemiens tid

Om hvordan muslimer i Norge forvalter
profeten Muhammads arv

AV NORA S. EGGEN

Islamforsker

Sammen med flere muslimske trossamfunn deltok paraplyorganisasjonene Islamsk Råd Norge (IRN) og Muslimske Dialognettverk (MDN) i informasjonsarbeid og holdningskampanjer gjennom koronaviruspandemien 2020 og 2021. I informasjonsarbeidet inngikk blant annet råd basert på fortellinger knyttet til profeten Muhammad. Denne artikkelen tar utgangspunkt i ett profetsagn sitert i oversatt form og viser hvordan dette utsagnet inngår i en løpende tolkningshistorie med relevans for stadig nye kontekster. Den autoriteten slike utsagn tillegges avhenger av hvilket syn på Muhammad som legges til grunn og hvilken forpliktelse det innebærer, og den funksjonen profetsitater kan få i en bestemt sammenheng vil altså både bero på og være et uttrykk for en bestemt profetologi. Det tekstarbeidet og den tekstformidlingen IRN og MDN bidrar til med sine reiserådsutsagn kan forstås som meningssskapende og praksisdannende arbeid. Dessuten gjenspeiler den måten IRN og MDN benytter seg av disse tekstene på et innholds- og kontekstbasert syn på sunnaen, og det gjenspeiler en tradisjon for å bruke sunnaen som organiserende orienteringspunkter.

Nøkkelord: Islam, muslimer, profetologi, sunna, hadith, covid-19, koronaviruspandemien

INNLEDNING

Da koronaviruspandemien rammet Norge våren 2020 ble paraplyorganisasjonene Islamsk Råd Norge (IRN) og Muslimske Dialognettverk (MDN) raskt involvert i informasjonsarbeid og holdningskampanjer.² Sammen med flere enkeltstående muslimske trossamfunn tok de på seg oppgaven å hjelpe til med å kommunisere myndighetenes retningslinjer og smittevernregler mest mulig effektivt til muslimske borgere. Samtidig ivaretok organisasjonene muslimers behov for informasjon og råd om hvordan de kunne organisere sine trosliv i denne ekstraordinære situasjonen, og tekstmaterialet refererte blant annet til islams grunnkilder. I denne artikkelen spør jeg om hvordan et slikt tekstarbeid kan forstås som en organiserende faktor, med utgangspunkt i et profetutsagn heretter kalt reiserådsutsagnet. Anvendelsen av religionens grunnkilder kan fungere både autoritativt og autoriserende, og gjennom å utvikle informasjonsmaterieell særlig rettet mot muslimske borgere befestet organisasjonene sin rolle og posisjon som institusjonelle samfunnsaktører (Holte 2021; Kühle 2021). Jeg fremholder imidlertid at referanser til grunnkildene også kan fungere organiserende i kraft av å utgjøre orienteringspunkter for meningsskapende og praksisdannende arbeid. Som et slikt orienteringspunkt har reiserådsutsagnet inngått i den løpende tolkningshistorien som utgjør en forvaltning av Muhammads arv.

MUHAMMADS ARV

I generell forstand kan Muhammads arv forstås som alt profeten formidlet og etterlot seg, inkludert det normative verdigrunnlaget og eksempelet fra hans eget liv, kjent som profetens *sunna* (Brown 2009:3). I henhold til den sunnitradisjonen som denne artikkelen tar for seg, utgjør profetens sunna sammen med Koranen islams grunnkilder. Mens Koranen er et avgrenset og kanonisert tekstkorpus, er imidlertid sunna et mer mangfoldig og flytende fenomen, som hovedsakelig, men ikke utelukkende, er bevart i tekstsjangeren *ḥadīth*. Jeg er her ikke opptatt av religiøst ladd retorikk generelt, men av referanser til grunnkildene

² IRN ble etablert i 1993 og MDN i 2017, se Vogt 2008; Elgvin 2020.

og spesielt til profeten Muhammad. Den formen for og graden av autoritet slike referanser tillegges, avhenger av hvilket syn på Muhammad som legges til grunn og hvilken forpliktelse det innebærer. Andre viktige elementer i anvendelsen av slike utsagn er en vurdering av utsagnets normative kraft, som igjen er avhengig både av historisk gehalt og situasjonsbestemt fortolkning. Den funksjonen et slikt utsagn kan få vil altså både bero på og være et uttrykk for en bestemt profetologi: en profetlære (*nubuwwa*), men også et syn på profeters historiske rolle, det korpus av kilder som forestillinger om dem bygger på og hvordan kildene kan eller bør anvendes.

Innenfor sunnitradisjonen har de tradisjonelt skolerte (*'ulamā'*) hatt en særstilling som autoritative forvaltere av Muhammads arv (Eggen 2018). Samtidig har både trosutøvere og observatører diskutert de teologiske og etiske implikasjonene arven har fått og bør få, og vi finner en rikholdig litterær, poetisk, visuell, filmatisk og musisk resepsjon.³ Arven er forvaltet gjennom kunnskapstradisjoner og akademiske studier, gjennom overlevering og opplæring, gjennom fortolkning og oversettelse, gjennom gjenfortelling og referanse, gjennom hverdagsvaner og religiøs praksis. Slik denne artikkelen viser, forvalter også muslimer i Norge i dag profeten Muhammads arv på en rekke ulike måter.⁴

TEKSTUELLE UTTRYKK FOR PROFETENS SUNNA

Ulike tradisjoner har ment at Muhammads sunna kan være bevart gjennom praksis så vel som gjennom esoterisk innsikt. Men en dominerende trend gjennom historien har fremholdt at den primært er overlevert i form av rapporter (*ḥadīth*, flertall *aḥādīth*) om hva profeten sa, gjorde og aksepterte i sine omgivelser (Brown 2009:10). Et stadig tilbakevendende tema både innenfor de islamske tradisjonene og i studiene av dem har vært disse rapportenes historisitet. Spørsmålet er altså om de skriver seg tilbake til Muhammad eller til øyenvitner blant hans følgesvenner

³ Se oversikter over historiske og samtidige fremstillinger i Khalidi 2009; Brockopp 2009; Brown 2014; Grüber og Shalem 2014; Ali 2014; Svensson 2015; Tolan 2019; Skovgaard-Petersen 2020.

⁴ Se også noen eksempler i Bjerke 2011; Eggen 2011; Rana 2016; Ishaq 2017; Ådna 2018; Sandberg et al. 2018.

(*ṣahāba*), og om de dermed kan sies å være autentiske og gyldige uttrykk for profetens sunna.⁵

En hadith består av en, ofte kort, tekst i to hoveddeler. Den første delen er en redegjørelse for overleveringshistorikken (overleveringskjede, *isnād*), og den andre en innholdsdel (*matn*) som gjengir en hendelse eller et utsagn. Begge delene kan dessuten inneholde narrative elementer som plasserer henholdsvis overleveringsprosessen og hendelsen eller utsagnet i bestemte sammenhenger. I tradisjonell hadithkritikk ble overleveringshistorikken betraktet som avgjørende for rapportenes historisitet, og dermed også for deres gyldighet som grunnlag for normativ teologisk og etisk refleksjon. Overleveringskjedene ble undersøkt etter kvantitative og kvalitative kriterier: antall parallelle kjeder for samme innhold, antall ledd i kjeden, den enkelte overleverers (*rāwī*) intellektuelle og moralske troverdighet og forbindelsene mellom overlevererne. I tillegg ble det i vekslende grad foretatt innholdskritiske vurderinger (Brown 2012). Resultatet av det tekstkritiske arbeidet var en vurdering av den enkelte rapportens gehalt, med klassifiserende begreper som gyldig (*ṣahīḥ*) via akseptabel (*ḥasan*) og svak (*ḍaʿīf*) til forfalsket (*mawḍūʿ*).

Dette historiske tekstkritiske arbeidet falt i hovedsak i to faser. Den første fasen strakk seg fra hadithene begynte å sirkulere til de ble samlet, undersøkt og nedtegnet (*tadwīn*), særlig utover 7-800-tallet. I denne perioden etableres det som ble stående som *de facto*-kanoniske primærsamlinger. Noen av disse er ordnet etter den første fortelleren, som for eksempel Aḥmad b. Ḥanbals (d. 855) *Musnad*, mens enkelte senere samlinger var ordnet etter hadithsamlerens kilde, som for eksempel al-Ṭabarānīs (d. 971) *Muʿjam*. De fleste primærsamlingene er imidlertid ordnet tematisk (*muṣannaʿ*), som samlingene til Mālik b. Anas (d. 795), al-Bukhārī (d. 870), Muslim (d. 875) og al-Tirmidhī (d. 892), eller tematisk med spesifikk relevans for juridiske spørsmål (*sunan*), som samlingene til Abū Dawūd (d. 888), Ibn Mājah (d. 887), al-Nasāʿī (d. 915). Både utvalg av kildematerialet og organiseringen med tematiske kapitloverskrifter (*tabwīb*) fungerte gjerne som tolkningsrammer (Fadel

⁵ Se en generell innføring som også tar opp de aktuelle debattene i Brown 2009.

1995). Māliks samling er for øvrig ikke bare en samling overleveringer fra og om profeten, men inkluderer også normutsagn (*fatwā*) fra de tidligste generasjonene muslimer i Medina. Mālik tilhørte selv den generasjonen som fulgte etter profetens følgesvenner (*tābi 'īn*), og den dokumentasjonen han og hans elever (*tābi ' al-tābi 'īn*) fremla utgjør dermed en kilde til sunna som inkluderte en levende praksis (*'amal ahl al-madīna*) (Wymann-Landgraf 2013).

I den tidlige fasen var muntlig overlevering gjennom fysiske møter den viktigste overleveringsmodusen, og selv om denne praksisen fortsatte, ble det med tiden en økende aksept for å legge skriftlig materiale til grunn for kunnskapsoverleveringen, først og fremst med medfølgende personlig instruksjon. Allerede på 1200-tallet medga imidlertid hadith-teoretikere som Ibn al-Šalāh (d. 1245), at det nok bare var et tidsspørsmål før individuell kunnskapsoverføring gjennom skriftlige kilder alene ville bli akseptert (Ibn al-Šalāh 1986:181). Personlig kunnskapsoverføring ble, og blir, fortsatt holdt høyt i hevd, men utsagnet vitner om en generell utvikling mot en stadig mer skrift- og bokorientert kultur. I denne senere fasen ble primærsamlingene i stadig større grad betraktet som garantister for enkeltrapportenes historiske autensitet (Davidson 2020). Med skriftliggjøringen som garantist for overleveringenes gehalt fikk også overleveringshistorikken frem til denne skriftliggjøringen en mindre sentral rolle. De to samlingene *Šaḥīḥ al-Bukhārī* og *Šaḥīḥ Muslim* fikk i sunnitradisjonene en særlig status og de hadithene disse samlingene inneholder ble gjerne, slik tittelen på verkene indikerer, akseptert som gyldige. Like fullt vil spesialister frem til våre dager fortsatt forholde seg kritisk til den enkelte overlevering i sine utlegninger og diskusjoner.

Parallelt med arbeidet med å bevare og klassifisere dette enorme teksttilfanget, ble materialet også fortløpende tolket og anvendt. Enkeltoverleveringer inngikk i korantolkning (*tafsīr*), skolastisk teologi (*kalām*) og formell normativ tenkning (*fiqh*), så vel som i etisk refleksjon (*akhlāq*), dannelseslitteratur (*adab*) og religiøs rådgiving (*naṣiḥa*) i sin alminnelighet. Dessuten vokste det frem en stor kommentarliteratur (*sharḥ*) og en hel rekke ulike typer sekundærsamlinger som gjerne bygger på og refererer til primærsamlingene. I denne og andre former

for sitering og gjenbruk er ofte tekstforelegget fra primærsamlingene modifisert, gjennom for eksempel at hele eller deler av overleveringskjeden er utelatt eller at omkringliggende, kontekstualiserende og forklarende elementer er endret eller omformulert. Sekundærsamlingene er dessuten gjerne ordnet på selvstendige måter og utstyrt med tolkningsanvisende kapitteloverskrifter eller koransitater. Endelig tolkes tekstene i oversettelse, og store deler av hadithlitteraturen finnes i dag tilgjengelig i engelsk oversettelse.⁶ Slik denne artikkelen viser, anvendes hadither også i norskspråklige sammenhenger, og en liten håndfull utgivelser inneholder oversettelser til norsk.⁷

KORONAVIRUS-RELATERT INFORMASJONSMATERIELL FRA IRN OG MDN
12. mars 2020, samme dag som de norske myndighetene annonserte omfattende tiltak for å bekjempe koronaviruset (Regjeringen 2020), publiserte Islamsk Råd Norge to informasjonsplakater: «3 Hadith/Aya for å beskytte seg mot KORONAVIRUS (COVID-19)» og «Siste COVID-19 Veiledning for Muslimske menigheter i Norge» (irn.no 13.03.2020).

På plakaten «3 Hadith/Aya» (se ill. motstående side) innledes tre tekstbolker av henholdsvis to profetsitater og ett koransitat. De tre sitatene presenteres som overskrifter som angir universelle prinsipper, hvorpå det følger konkrete, partikulære og kontekstavhengige råd i tråd med helsemyndighetenes anbefalinger.⁸ I henhold til det første sitatet

⁶ Der koranoversettelse de siste årene har etablert seg som et eget forskningsfelt er hadithoversettelse fremdeles lite utforsket, men jeg talte for eksempel i 2008 opp seks engelske oversettelser av al-Nawawī's sekundærsamling *Riyād al-ṣāliḥīn* (al-Nawawī 2008:401). Oversettelsene fra arabisk i denne artikkelen er mine egne der ikke annet oppgis. Arabisk tekst av en rekke hadithsamlinger er tilgjengelige på nettstedet sunnah.com, sammen med M. Muhsin Khans engelske oversettelse av *Ṣaḥīḥ al-Bukhārī* (utgitt 1971), Abdul Hamid Siddiquis engelske oversettelse av *Ṣaḥīḥ Muslim* (utgitt 1977) samt noen andre identifiserte og ikke-identifiserte oversettelser.

⁷ Mansoor 1989; *Veiledninger* 2003; al-Nawawī 2008; Færevik 2009; Eggen 2012; *40 beretninger* 2017, Mālik b. Anas udāt.

⁸ Den opprinnelige versjonen oppga Muslim Council Britain som samarbeidspartner, mens i den oppdaterte versjonen lagt ut 13. mars er henvisningen til MCB fjernet. Den er ellers identisk, og ser med unntak av et par detaljer ut til å være en oversettelse av MCBs engelskspråklige plakat lagt ut på deres nettsider 5. mars 2020.

sa profeten Muhammad: «Renslighet er halvparten av troen.» Utsagnet er oppgitt hentet fra Muslims hadithsamling. Den fulle teksten, som blant annet handler om å lovprise Gud, be og utvise tålmodighet, inngår i denne samlingen i et kapittel som hovedsakelig handler om rituell rensete (Muslim 2008:106).⁹ Ordet *tuhūr* i den arabiske originalteksten har en trippel betydning både som renhet i allmenn fysisk forstand (fritt fra smuss), i rituell forstand (fritt for urene substanser som urin) og i åndelig forstand (Lane 1984:2:1886–1888). Det andre profetsitatet, reiserådsutsagnet, kommer jeg tilbake til. Det tredje sitatet er fra Koranen 16:43, hvor det oppfordres til å søke råd hos *ahl al-dhikr*, her utlagt som «ekspertisen». Det koranske begrepet *ahl al-dhikr* er også mangetydig,

⁹ Det isolerte utsagnet inngår også i al-Nawawī's sekundærtsamling *Riyādh al-ṣāliḥīn*, hvor «Om det fortrinnselige i å vaske seg til bønn». IRN følger ikke en eksisterende norsk oversettelse av denne (al-Nawawī 2008:235).

men knyttes gjerne til å ha innsikt generelt, eller innsikt i åpenbaringen spesielt (Lane 1984:1:969).¹⁰

I «Veiledning for å håndtere covid-19» publisert på IRNs nettsider 15. april 2020, inngår to andre oversatte koransitater: «Sannelig, sammen med enhver vanske kommer også lettelse,» (Koranen 94:6) og «Og den som redder ett menneskeliv, det er som om han har reddet hele menneskeheten,» (Koranen 5:32). Dette må også betraktes som allmenngyldige utsagn som er egnet til å inngi håp og påskynde aktsomhet og hjelpsomhet, samtidig som de gir en ramme for de konkrete helsemessige rådene som ellers gis i heftet.

Utover 2020 og 2021 publiserte IRN på sin nettside og på sine SoMe-plattformer flere situasjonsbestemte råd og veiledninger,¹¹ blant annet en flerspråklig informasjonsbrosjyre publisert på ni språk (15. april 2020, oppdatert 13. november 2020 med ytterligere 3 språk, Islamsk Råd Norge 2020b), samt videoinnspillinger på flere språk (norsk, dari, urdu, tyrkisk, somali, arabisk) basert på det samme informasjonsmaterialet (Islamsk Råd Norge 2020c). Materialet tok i tillegg til myndighetenes smittevernråd opp spørsmål om fellesbønn i moskeene, rituell vask av døde og begravellesbønn, ramadan, id og testing og vaksineringsforbindelse med fasten.

Muslimsk dialognettverk publiserte også gjennom 2020 og 2021 informasjonsmaterieell på sine SoMe-plattformer og på eget nettsted.¹² MDNs informasjonsmateriale omfatter informasjon fra helsemyndighetene, samt råd og veiledninger om moskélivet, rituell vask av døde og begravellesbønn, ramadan, id og testing og vaksineringsforbindelse med fasten. 19. mars 2020 kom den første versjonen av «Håndtering av de døde under smitteperioden (COVID-19)», og 1. april ble «MDN-Toolkit for muslimer» publisert, med råd for nedstengingsperioden generelt og ramadan spesielt (Muslimsk dialognettverk 2000). Toolkit-dokumentet innledes med utsagnet: «De høyst elskede av Allah er de med størst fordel for samfunnet», som presenteres som et sitat fra profeten Muhammad uten kil-

¹⁰ Hverken denne eller følgende oversettelser følger noen av de norske koranoversettelsene, se en oversikt over disse i Eggen 2017.

¹¹ <https://www.irn.no/category/korona/>.

¹² <https://muslimskdialog.no/corona/>.

dehenviisning, og med et koranvers i oversettelse: «Sannheten er at det med motgang også kommer lettelse», (94:5). Profetsitatet skriver seg tilbake til et lengre utsagn i al-Ṭabarānīs samling *al-Muʿjam al-awsaṭ* (al-Ṭabarānī 1995:6:139–40). Utsnittet i originalteksten *anfaʿhum lil-nās* («mest til gagn for folk»), er oversatt «med størst fordel for samfunnet», som vektlegger et samfunnsnytteperspektiv.

I forbindelse med en ny nedstengning på nyåret 2021, la MDN ut følgende post på sin Facebook-side:

MDN, FB 23.01.2021

Her får vi altså en variant av det profetutsagnet IRN benyttet i sin informasjonsplakat året før, som jeg omtaler som reiserådsutsagnet.¹³

IRN-versjon:

Profet Muhammad (saw) sa: Hvis du hører om en pest i et land, ikke gå inn i den. Hvis det rammer et land og du er i det, ikke gå ut av det. (Bukhari og Muslim)

¹³ Så vidt jeg kan slå fast hadde ikke dette utsagnet tidligere blitt anvendt i MDNs informasjonsmaterieil, og det er heller ikke inkludert i det materialet som er tilgjengelig på deres nettsider.

MDN-versjon:

«Hvis du får vite om at det er et smitteutbrudd i et område, så ikke gå dit. Om det bryter ut i et område der hvor du er, så gå ikke ut derfra.» Profeten Muhammad (fred være med ham)

I det følgende tar jeg for meg reiserådsutsagnet og plasserer det i hadithlitteraturen. Forskjellene mellom de to gjengivelsene er, foruten enkelte syntaktiske enkeltheter, primært ordet «pest» versus «smitteutbrudd» og «land» versus «område». Dessuten innleder IRN teksten med å vise til opphavsmannen og angir kilde, mens MDN plasserer opphavsreferansen til slutt og gir ingen kildehenvisning utover det. Jeg kommer tilbake til disse forskjellene, men mitt anliggende er primært å belyse den teksthistoriske sammenhengen de inngår i og analysere anvendelsen i IRN og MDN-materialet.

REISERÅDSUTSAGNET I HADITHLITTERATUREN

Reiserådsutsagnet inngår i primærsamlingene i ulike tekstuelle og narrative sammenhenger, og det er i sekundærsamlinger og kommentarlitteratur satt inn i ulike tolkningsrammer. I sin hadithkommentar *al-Minhāj bi-sharḥ ṣaḥīḥ Muslim* diskuterer Abū Zakariyyā Yaḥyā al-Nawawī (d. 1277) historiske, språklige og etiske aspekter ved utsagnet i kapittelet «Pest (*al-tāʿūn*), varselyding og spådommer», og han bidro med dette til en bred forståelse for utsagnet sett i lys av andre tekster og kilder (al-Nawawī 1392h:204–212). Ibn al-Wardī (d. 1349), på sin side, hentyder i sin øyenvitneskildring av svartedauden i Aleppo til reiserådsutsagnet i et vitnemål fra noen av de rammede om at det eneste som hindret dem fra å forsøke å slippe unna var nettopp profetens råd (Dols 1974, s. 454–5). Da Ibn Ḥajar al-Asqalānī (d. 1449) et århundre senere skrev sin monografi om pest og epidemier, *Badhal al-māʿūn fī faḍl al-tāʿūn*, var det på bakgrunn av en lang filologisk, teologisk og naturvitenskapelig tradisjon og med et historisk bakteppe som inkluderer en rekke store og omveltende epidemier (Ibn Ḥajar al-Asqalānī udat., jf. Conrad 1982; Shabana 2021).

Den tidligste kjente dokumentasjonen av reiserådsutsagnet finner vi i primærsamlingen Māliks *al-Muwaṭṭa'*, i kapittelet «Oppsamlingen (*al-jāmi'a*)» (eller «Medina»), og avsnittet «Pesten (*al-tā'ūn*)». Dette kapittelet omhandler ulike forhold ved byen Medina, som også var plaget med sykdomsutbrudd og epidemier, og utsagnet inngår i to ulike hadith-er.

Hadīth I

[Yaḥyā]¹⁴ overleverte fra Mālik, fra Shihāb, fra 'Abd al-Ḥamīd b. 'Abd al-Raḥmān b. Zayd b. al-Khaṭṭāb, fra 'Abd Allāh b. 'Abd Allāh b. al-Ḥārith, fra 'Abd Allāh b. 'Abbās, at 'Umar b. al-Khaṭṭāb dro mot Shām til han kom til Sargh. Der møtte han lederne for byene i området, Abū 'Ubayda b. al-Jarrāḥ og hans venner, som fortalte ham at *al-wabā'* hadde brutt ut i Shām.

Ibn 'Abbās sa:

'Umar sa: «Bring hit de første utvandrerne.» Jeg hentet dem, og han rådførte seg med dem og fortalte dem at *al-wabā'* hadde brutt ut i Shām. De var uenige seg imellom og noen av dem sa: «Du har reist ut i et bestemt ærend og vi synes ikke du skal forsømme det.» Men andre sa: «Du har med deg mange folk og profetens følgesvenner, fred og velsignelse være med ham, og vi synes ikke du skal utsette dem for *al-wabā'*.» Han sa da til meg: «Forlat meg nå, og bring meg hjelperne.» Jeg hentet dem, og han rådførte seg med dem. De fulgte i det samme sporet som utvandrerne, og var uenige seg imellom slik som de andre. 'Umar sa: «Forlat meg nå.» Så sa han: «Bring meg de eldste blant Quraysh som var til stede ved åpningen av Mekka.» Jeg hentet dem, og de var ikke uenige seg imellom. De sa: «Vi synes du skal føre folk tilbake, og ikke la dem nærme seg *al-wabā'*.» Da kalte 'Umar sammen folk, og sa: «I morgen tidlig vil vi vende tilbake.»

Neste morgen dro de tilbake, og Abū 'Ubayda b. al-Jarrāḥ spurte: «Prøver du å unnsnippe Guds styrelse (*qadar Allāh*)?» 'Umar svarte: «Om det hadde vært en annen enn deg som sa det, Abū 'Ubayda! Ja, jeg prøver å slippe unna fra Guds styrelse til Guds styrelse. Hva mener du om du hadde en kamel og den gikk ned i en dal med en frodig dalside og en tørr, hvis du lot kamelen gresse på den frodige siden, ville ikke det vært Guds styrelse? Og hvis du lot den gresse på den tørre siden, ville ikke det også vært Guds styrelse?» Da kom 'Abd al-Raḥmān b. 'Awf, som hadde vært borte et ærend, og sa: «Jeg vet noe om dette spørsmålet. Jeg hørte Guds sendebud, fred og velsignelse være med

¹⁴ Yaḥyā b. Yaḥyā al-Laythīs (d. 234/848) overlevering er den dominerende overleveringen av Māliks *Muwaṭṭa'* (Wymann-Landgraf 2013: 60–61).

ham, si: ‘Hvis dere hører at den (*idhā samaytu bihi*) herjer et sted, så ikke dra dit. Mens hvis den kommer til et sted mens dere er der, så ikke forsøk å slippe unna den ved å reise.’»

Da lovpriste ‘Umar Gud, Den opphøyde, og la i vei.

(Mālik b. Anas 1985: 894–896)¹⁵

Rapporten inneholder flere lag. Den starter med overleveringshistorikken, og hovedfortellingens første forteller og øyenvitne er ‘Abd Allāh b. ‘Abbās (d. 688). Ibn ‘Abbās var en ung gutt da profeten døde, men han hadde fulgt ham tett de siste leveårene og han overleverte mange fortellinger om og utsagn fra ham. Hovedfortellingen antyder både geografisk og historisk plassering av hendelsene, og selv om Muhammad på dette tidspunktet hadde vært død i flere år, var flere av hans følgesvenner involvert, og én av dem refererte til et konkret utsagn fra ham. Ibn ‘Abbās forteller om en situasjon hvor profetens følgesvenn og den fjerde kalifen ‘Umar b. al-Khaṭṭāb (d. 644) sto overfor et lokalt sykdomsutbrudd på en reise. Hendelsene fant sted i Sargh, som muligens lå ved Tabūk, og i henhold til kommentarlitteraturen relaterte hendelsene seg til den byllepestepidemien som herjet Emmaus (‘Amwās) i år 638–639 (al-Nawawī 1392h:14:204). I teksten omtales denne epidemien som en *wabā*’ (epidemi, alternativt *waba*’), mens al-Nawawī slår fast at det dreide seg om en *ṭā’ūn* (pest). Dette er de to ordene som går igjen som sykdomsbetegnelser i disse hadithene, og i henhold til al-Nawawī er de nærsynonyme, samtidig som *al-ṭā’ūn* ofte er å forstå mer spesifikt som pest, mens *al-wabā*’ refererer til smittsom sykdom generelt eller epidemi. Han fremholder at alle *ṭā’ūn* er *wabā*’, mens ikke alle *wabā*’ er *ṭā’ūn* (al-Nawawī 1392h:14:204–5).

‘Umar rådførte seg med sine medreisende, som fremla ulike råd. Da ‘Umar hadde bestemt seg for å følge rådet om å vende bort fra det sykdomsbefengte området, kom imidlertid Abū ‘Ubayda b. al-Jarrāḥ (d. 639) med en bemerkning som relaterer saken til det teologiske spørsmålet om Guds styrelse (*qadar*). Han spør, muligens litt sarkastisk, om

¹⁵ Oversettelsen er basert på al-Nawawī 2008:367–68, men korrigert mot originalteksten og språklig modifisert. Hverken IRN eller MDN legger den foreliggende norske oversettelsen til grunn.

det er slik at ‘Umar tror han kan unnsnippe det Gud har bestemt for ham. Da reagerer også ‘Umar skarpt, selv om han erkjenner Abū ‘Ubayda posisjon som en av profetens nærmeste følgesvenner helt fra Mekka-tiden. ‘Umar svarer med en lignelse som viser hvordan man kan forstå begrepet om Guds styrelse. Her kommer nok en aktør inn i handlingen, nemlig en annen av profetens nære følgesvenner fra Mekka, ‘Abd al-Raḥmān b. ‘Awf (d. 656). De fleste involverte var blant profetens tidlige og nære kontakter, men det er ‘Abd al-Raḥmān som gjengir det profetiske utsagnet og som dermed gir en eksplisitt og autoritativ løsning på ‘Umars dilemma: «Hvis dere hører at den (*idhā samaytu bihi*) herjer et sted, så ikke dra dit. Mens hvis den kommer til et sted mens dere er der, så ikke forsøk å slippe unna den ved å reise.»

Sitatet er den eneste tekststrengen i denne hadithen som antas å skrive seg tilbake til Muhammad, resten består i overleveringsinformasjon, narrative elementer og ‘Umars lignelse. Profetutsagnet inneholder ikke noe ord som tyder på sykdom, og om pronomenet «den» (*huwa*) i utsagnet stammer fra ‘Abd al-Raḥmān eller Muhammad vites ikke. Men både ‘Abd al-Raḥmān og ‘Umar tolker pronomenet som en referanse til sykdom, det vil si til *wabā*’ tidligere i teksten. Allerede i de tidligste skriftlige forekomstene av dette utsagnet settes det både inn i narrative og fortolkende rammer, og uten disse rammene blir det vanskelig å forstå hvilket råd den profetiske uttalelsen byr på. Rådet viser seg også å overensstemme med det de eldste qurayshittene allerede hadde gitt ‘Umar. I den grad dette rådet bygger på noe de som hadde vært lenge i profetens nærhet hadde lært av ham, kan man altså si at de var overleverere av profetens sunna selv om ikke de nevner det eksplisitt.

Den samme hovedfortellingen, inkludert det samme utsagnet fra profeten, finner vi i en annen primærhadithsamling, Muslims *Ṣaḥīḥ*, i kapitlet «Hilsener», underkapittel «Pest (*tā’ūn*), omen, spådommer og lignende» (Muslim 2008:875). Overleveringshistorikken og innholdet i denne hadithen er så og si identisk, med ett unntak. Etter Abū ‘Ubaydas kritiske spørsmål og ‘Umars irettesettelse, er det tilføyd en bemerkning: «‘Umar likte ikke at man satte seg opp mot ham.» Be-

merkningens opphavsmann er ikke oppgitt, men siden øvrig tekst er identisk er det kanskje sannsynlig at det er Muslim som byr på denne kommentaren om ‘Umar. I al-Nawawī’s forklaring til Muslims samling er bemerkningen med (al-Nawawī 1392h:14:210), og i al-Nawawī’s sekundærsamling *Riyāḍ al-ṣāliḥīn* er den også med. Dermed er denne karakteristikken av ‘Umar også gjengitt i en norsk oversettelse av *Riyāḍ al-ṣāliḥīn* (al-Nawawī 2008:368).

Hadith II

I Mālik’s kapittel om Medina, finner vi også en annen hadith:

[Yaḥyā] overleverte til meg fra Mālik, fra Muḥammad b. al-Munkadir, og fra Sālim Abī al-Naḍr mawlā ‘Umar b. ‘Ubayd Allah, fra ‘Āmir b. Sa‘d b. Abī Waqqās, at han hørte sin far spørre Usāma b. Zayd hva han hadde hørt fra Guds sendebud, fred og velsignelse være med ham, om *al-ṭā‘ūn*.

Usāma sa at Guds sendebud, fred og velsignelse være med ham, sa: «*al-ṭā‘ūn* er en *rijz* sent ned over noen fra Banū Isrā‘īl eller de som levde før dem. Hvis dere hører at den (*idhā samaytu bihi*) herjer et sted, så ikke dra dit. Mens hvis den kommer til et sted mens dere er der, så ikke forsøk å slippe unna den ved å reise.»

Mālik sa at Abū al-Naḍr sa: «Det eneste som får dere til å dra er ønsket om å unnsnippe den.»

(Mālik b. Anas 1985:896)

Den første fortelleren ‘Āmir b. Sa‘d b. Abī Waqqās (d. 680) forteller her om en samtale mellom sin far Sa‘d b. Abī Waqqās (d. 674) og en annen av profetens følgesvenner, Usāma b. Zayd (d. 681). Sa‘d spurte Usāma om han hadde hørt profeten si noe om *al-ṭā‘ūn*. Svaret er at i henhold til profeten er *al-ṭā‘ūn* en *rijz*, som kan forstås som en form for straff, eller mindre markert som en alvorlig krise eller sykdom (Lane 1984:2:1036), som hadde rammet også tidligere folk. Deretter følger selve reiserådsutsagnet som i hadith I, men det inngår her i et litt lengre profetsitat, og pronomenet «den» (*huwa*) refererer sitatinternt til *ṭā‘ūn*. Dertil legger Mālik til at én av overlevererne, Abū al-Naḍr, skal ha lagt til for egen regning at den eneste grunnen til å reise i en slik situasjon ville være et (fånyttets) ønske om å slippe unna. Det kan muligens være

rimelig å forstå også dette utsagnet i lys av tematikken om Guds allmakt, slik som vi fant i hadith I. al-Nawawī diskuterer i sin forklarende kommentar om epidemisk sykdom skal forstås som en guddommelig test eller straff, og selv om han ikke konkluderer endelig i dette spørsmålet, slår han fast, med referanse til et annet utsagn fra profeten, at alle som dør i denne typen sykdommer er å betrakte som martyrer (al-Nawawī 1392h:207, jf. al-Bukhārī 2009: 639; 1066, overs. i al-Nawawī 2008:19–20).

Vi finner altså profetens reiserådsutsagn igjen i disse samlingene i to ulike tekstuelle og narrative sammenhenger, og det er omgitt av flere ulike tematiske innramminger gjennom sammenstillinger og kapitteleverskrifter. Mens Mālik plasserer både hadith I og hadith II i kapittelet om Medina, finner vi hos Muslim versjoner av begge hadither i kapittelet med tittelen «Pest (*ṭāʿūn*), omen, spådommer og lignende» (Muslim 2008:875–876). Hverken omen (*al-ṭayra*) eller spådommer (*al-kaḥāna*) omtales i dette kapittelet, så disse begrepene fungerer snarere som en tolkningsramme for hvordan *ṭāʿūn* skal forstås. I al-Bukhārīs samling finner vi både hadith I og II i avsnittet «Det som er nevnt om pesten (*al-ṭāʿūn*)» i kapittelet «Medisin». Hadith I i kortversjon er dessuten plassert i kapittelet om pragmatiske knep (*ḥiyal*), og hadith II i kortversjon i kapittelet «Profetene» (al-Bukhārī 2009:1065–66; 1266; 639). I al-Tirmidhīs samling er hadith II plassert i et kapittel som omhandler begravelser (al-Tirmidhī udat.:189).

I al-Nawawīs sekundærsamling *Riyāḍ al-ṣāliḥīn* finner vi hadith I i et kapittel med tittelen «Forbudte handlinger», med underavsnittet «Om det mislikte i å reise fra eller komme til et sted som er rammet av en landeplage/epidemi (*al-balāʿ*)¹⁶» (al-Nawawī 1997:495–6, overs. i al-Nawawī 2008:367–68). Her er fortellingen rammet inn av to sitater fra Koranen: «Styrt dere ikke i undergangen med egne hender» (fra Koranen 2:195), og «Hvor dere enn er, vil døden nå dere, selv om dere var i mektige tårn» (fra Koranen 4:78).¹⁷ Denne doble innrammingen antyder

¹⁶ I overskriften er ordet *balāʿ*, som kan ha både den generelle betydningen «prøvelse» og den spesifikke betydningen «epidemi», mens alle rapportene i avsnittet inneholder ordet *wabāʿ*, alternativt *wabaʿ*.

¹⁷ Her følger jeg oversettelsen til Einar Berg 2000.

at utsagnet skal tolkes som et etisk råd som legger til grunn en integrert forståelse av forholdet mellom menneskelig ansvar og Guds allmakt.

IRN OG MDNs REISERÅDSUTSAGN: FORM

Selv om reiserådsutsagnet i de to hadithene er identisk, er den tekstuelle og narrative sammenhengen de inngår i og den situasjonen utsagnet kommenterer ulik. Referansen til pronomenet «den» (*huwa*) i utsagnet er også forskjellig, med det sitateksterne *wabā* i hadith I og det sitatinterne *ṭā'ūn* i hadith II. Det er mulig det er dette som har avstedkommet forskjellen i oversettelsen «pest» i IRN-versjonen og «smitteutbrudd» i MDN-versjonen av reiserådsutsagnet. Det eneste konkrete holdepunktet for dette er imidlertid at i den arabiske videoinnspillingen fra IRN hvor reiserådsutsagnet inngår, er ordet *huwa* erstattet med nettopp *ṭā'ūn* (Islamsk Råd Norge 2020c). Det er også mulig at IRN i den travle tiden mars 2020 baserte seg på den engelske oversettelsen («plague»), mens MDNs oversettelsesstrategi ett år senere kan ha vært å legge seg på en mer situasjonstilpasset linje. Det arabiske *balad* er gjengitt med henholdsvis «land» (IRN) og «område» (MDN). På IRNs plakat følges utsagnet umiddelbart av det da gjeldende reiserådet for utlandet, men også av råd om å holde seg hjemme generelt og ikke besøke andre i deres hjem. MDNs reiserådsutsagn ble på sin side publisert da det var fornyede restriksjoner omkring utenlandsreiser i januar 2021. Det siste leddet om å unnslipe Guds styrelse er utelatt i begge versjoner.

Samtidig med de lærde diskusjonene i de klassiske kunnskapsdisiplinene har fortellinger om profeten fortsatt å sirkulere i brede lag, i form av enkeltutsagn og løsrevne brokker like mye som komplette hadither som redegjør for både overleveringshistorikk og historisk og narrativ kontekst. En slik fri omgang med dette tekstkorpuset er godt kjent fra tidlige litterære tradisjoner (*adab*). Skriftliggjøringen og *de facto*-kanoniseringen av enkelte samlinger innebar at den *isnād*-baserte kildekritikken i en del sammenhenger ble tillagt mindre vekt. Å droppe det tekstkritiske apparatet kan dessuten illudere en nærhet til profeten som opphavsmann samt bidra til å forskyve fokus fra teksthistorien til men-

ingsinnholdet (Senturk 2005). At det antatte utsagnet fra profeten oppfattes som forstandig og formålstjenlig i en bestemt sammenheng kan dermed bli like relevant som vurderinger omkring autenticitet eller opprinnelig historisk eller tekstuell kontekst. Korte sitater eller tekstutsnitt fremmer dessuten effektiv formidling, ikke minst på internett hvor slike korte tekster gjerne rammes inn visuelt. MDNs hvite tekst på grønn bakgrunn publisert på deres Facebook-side 23. januar 2021, ble for eksempel allerede samme dag omformet til et mer typisk visuelt innrammet internettsitat:

ICC Alna, FB 23.01.2021

PROFETSITATER I SOSIALE MEDIER

Reiserådsutsagnet er et av flere profetsitater som kom i sirkulasjon i redigert informasjonsmaterieell så vel som i sosiale medier våren 2020 (Uqba 2020). Ali Imron har foreslått at slike hadithsitater eller -referanser skal analyseres som *memer*; som en enkeltidé som sprer seg raskt gjennom gjentakelse og som på internett gjerne uttrykkes både tekstuelt og visuelt (Imron 2019). De kan fylle ulike appellerende og mobiliserende funksjoner, og de kan virke både samlende og demarkerende, men

siden modifiserte profetsitater med vid sirkulasjon sjelden har det humoristiske, ironiske eller slående elementet som ofte forbindes med *memer*, kan det være like fruktbart å omtale dem som internettsitater. På den andre siden kan disse kortfattede og slående formuleringene bli så løsrevet fra sin opprinnelige form eller få en meningsforskyvning som gjør at de ikke lengre kan betraktes som sitater i teknisk forstand, men nettopp som uttrykk for en mer eller mindre konstruert idé.¹⁸

Et eksempel på et slikt utsagn er: «Trust in Allah, but tie your camel», som også sirkulerte i norske sosiale medier i 2020 i sin engelskspråklige form, med eller uten referanse til profeten Muhammad. Dette utsagnet spores tilbake til en hadith hvor ‘Umar b. ‘Alī (d. 680) fortalte at han hadde hørt noen spørre profeten om det var best å «slippe den og stole på Gud eller binde den og stole på Gud», hvorpå profeten hadde svart: «Bind den og stol på Gud (*i ‘qilhā wa-tawakkul*)», (al-Tirmidhī udat.:409). I likhet med hadith I, antydes her en integrert forståelse av forholdet mellom menneskelig ansvar og Guds allmakt. I oversettelsen kan vi imidlertid spore enkelte forskyvninger. Pronomenet «den» (*hiya*) har ingen umiddelbar referanse i hadithen, men tolkes i internettsitatet som en referanse til en kamel. Mer vesentlig er det at rekkefølgen er byttet om og den sideordnende konjunksjonen *wa* («og») er tolket kontrastivt med konjunksjonen «men». Der originalteksten integrerer de to hensynene: bind den og stol på Gud, uttrykker altså oversettelsen en motsetning og et forbehold: stol på Gud, men bind kamelen. Det er først og fremst denne inverterte og modifiserte formen som er kjent fra en engelskspråklig ordspråklitteratur (Scheffler 2001:81). I andre grunnkilder og etikklitteratur fremholdes imidlertid et ideal om absolutt og uforbeholden tillit til Gud (*tawakkul*), sett i motsetning til ulike former for og grader av forbehold i mellommenneskelige tillitsforhold (Eggen 2021). Det kan altså diskuteres om kamelutsagnet er å forstå som et profetsitat eller like gjerne bør betraktes som et fristilt

¹⁸ al-Tirmidhī klassifiserte kamelhadithen som sjelden (*gharīb*) og uvanlig (*munkar*), og i henhold til hadithvitenskapens egne kriterier er den derfor ikke å betrakte som utvilsomt autentisk, men den kan likevel ha en viss gyldighet til et visst bruk (al-Tirmidhī udat.:409).

meme. Reiserådsuttsagnet fremstår derimot tydeligere som et profetsitat, også i sin internettsirkulasjon.

IRN OG MDNs REISERÅDSUTSAGN: FUNKSJON

IRN og MDNs informasjonsarbeid er rettet mot paraplyorganisasjonenes egen medlemsmasse gjennom medlemsorganisasjoner og mot muslimer i Norge generelt, men det kommuniserer også til myndighetene og til den generelle offentligheten. Allerede 11. mars 2020, dagen før den første nedstengningen, formidlet IRN råd for hvordan moskeene burde implementere anbefalinger fra helsemyndighetene: «Som norske muslimer har vi et spesielt ansvar i samfunnet for å forebygge at corona-smitten ikke spres videre i befolkningen.» (Islamsk Råd Norge 2020a). Det fremgår ikke hvorfor eller på hvilken måte norske muslimer har et spesielt ansvar, men det kan være nærliggende å forstå denne appellen i lys av både den vekslende graden av tillit IRN har nytt hos norske myndigheter (Elgvin 2020) og den mistenksomheten en del muslimer utsettes for i samfunnet generelt. Også MDN Toolkit kan forstås som en oppfordring til muslimer om å oppføre seg som gode samfunnsborgere, som med det innledende profetsitatet (se over) og enkelte ordvalg i oversettelsene, slik som «eksperter» og «samfunnet». Både IRN og MDN kan også ha ønsket å profilere seg som organisasjoner som fremmer dette formålet. Slik Lene Kühle beskriver på bakgrunn av dansk empirisk materiale, kan de norske muslimske organisasjonene sies å ha lagt stor vekt på medborgeransvaret og å opptre lojalt overfor myndighetene i den pågående krisen (Kühle 2021:30–32). I tradisjonell kommentarlitteratur står spørsmålet om Guds styrelse sentralt. Ibn Ḥajar fremholder for eksempel at reiseforbudet kan omgås for visse behov, men at slike unntak er betinget av en erkjennelse om at man ikke kan unnsnippe det Gud har bestemt (Ibn Ḥajar al-Asqalānī udat.: 282). I IRN og MDNs reiserådsuttsagn er leddet om å unnsnippe Guds styrelse utelatt, og dette teologisk forankrede intensjonsorienterte aspektet er dermed tonet ned, mens den handlingsorienterte helserådsdimensjonen er vektlagt.

Størstedelen av IRN og MDNs informasjonsmateriale er enten videreformidling av helsemyndighetenes informasjon, pålegg og råd, eller integrering av dette i egenprodusert materiale. De oversatte sitatene fra islams grunnkilder er mye mindre i omfang. Tre korte sitater utgjør for eksempel en brøkdel av tekstmengden på de tre plakaten IRN publiserte i mars 2020. I MDNs informasjonsmaterieell finnes det enda færre referanser til grunnkilder. Likevel kan disse sitatene oppfattes som dominerende, enten fordi de er fremhevet grafisk eller fordi de fremstår for leseren som autoritative. På den ene siden kan slike sitater banaliseres eller avskrives som en form for konvensjon eller staffasje. På den andre siden kan man overtolke en referanse til profetens normgivende sunna instrumentelt, som forsøk på det Lene Kühle omtaler som styring fra innsiden (Kühle 2021:32).

Bjørn Hallstein Holte analyserer IRNs informasjonsarbeid i covid-19-pandemien i lys av begreper som religiøs og sekulær kommunikasjon (Holte 2021), og han klassifiserer henvisninger til islams grunnkilder som religiøse referanser mens henvisning til helsemyndighetenes råd blir klassifisert som sekulær informasjon. Holte medgir at materialet utfordrer skillelinjene mellom religiøs og sekulær kommunikasjon. Samtidig fastholder han disse skillelinjene når han fremholder at IRN baserer sin videreformidling av helsemyndighetenes råd på religiøse tekster og dermed tillegger religion en høyere autoritet enn helse og politikk. Materialet kan slik være forsøk på å etablere en autoritativ religiøs tolkning både av koronavirussituasjonen og av norske helsemyndigheters råd, på tross av at slike religiøse referanser og tolkninger per definisjon ikke er en del av det offentlige rommet (Holte 2021:62–66). Ved å analysere bruken av disse tekstene utelukkende som forhandlingskort mellom separate sfærer mister man imidlertid av syne tekstenes meningsbærende potensiale for den individuelle leseren. Holte forklarer hadith som «an important source of Islamic law» (2021:58, note 25), men en slik typebetegnelse bidrar ikke til å belyse den funksjonen disse tekstene får i denne sammenhengen. Det er lite i informasjonsmaterialet fra IRN eller MDN som tilsier at de lar disse tekstene inngå i en juridisk diskurs, om enn enkelte av de rådene fra helsemyn-

dighetene som gjengis i denne sammenhengen også kan ha rettslig kraft. Snarere enn å plassere de ulike tekstbitene i et tydelig hierarki, slik Holte gjør, vil jeg, i likhet med Kühle, vektlegge hvordan tekstene inngår i et integrert hele samtidig som de aktiverer den religiøse tradisjonens kriseberedskapsressurser (Kühle 2021:32; 35–36).

En referanse til profeten Muhammad kan blant muslimer ha en autoritativ og autoriserende funksjon og kan virke både appellerende og motiverende. Den kan dessuten fremme tilhørighet til og stolthet over en lang kunnskapstradisjon. Vi har sett at allerede i de tidligste skriftliggjorte rapportene om reiserådsutsagnet dokumenteres det at dette profetiske rådet har vært brukt i ulike situasjoner, og det har skapt grunnlag for ulike argumenter om ulike tematikker. Utsagnet har fungert som et universelt prinsipp som stadig kan omdannes i partikulære, konkrete og kontekstavhengige handlingsstrategier. Denne bruken fremhever også den funksjonen sunnaen har som del av en visdomstradisjon som formidler allmenne sannheter. Den måten IRN og MDN benytter seg av disse tekstene på, løsrevet fra deres tekstuelle og narrative sammenhenger og i relativt frie fortolkninger, skriver seg inn i en slik tradisjon. Jeg vil likevel forstå det tekstarbeidet IRN og MDN utfører som en forpliktet tolkende virksomhet fundert i et forpliktet syn på Muhammad som et paradigmatiske forbilde. Bruken av reiserådsutsagnet kan se ut til å befinne seg et sted mellom det Ingvild Flaskerud har kategorisert som henholdsvis erfaringsbasert og ikke-lærd «theology being contextual» og «contextual theology» hvor skolerte aktører bevisst integrerer den sosiale realiteten som en del av grunnlaget for sin refleksjon (Flaskerud 2018:486). Paraplyorganisasjonene IRN og MDN påberoper seg autoritet i kraft av sin representasjon gjennom medlemsmoskeene, i kraft av den rollen og skoleringen lederne i disse medlemsmoskeene innehar og gjennom å vise til tradisjonens autoritative tekster. Samtidig er ikke reiserådsutsagnene omgitt av noen videre utlegning eller analyse, og de kan betraktes som repeterende *ad hoc*-responser på et akutt problem. Det umiddelbart formålstjenlige i profetens reiserådsutsagn fører imidlertid til at det fungerer gjensidig autoriserende med de øvrige rådene i det aktuelle informasjonsmaterialet.

Reiserådsutsagnet og de andre sitatene fra grunnkildene fungerer organiserende på ulike måter. For det første dreier det seg om hvordan innholdselementene i de sammensatte tekstene ordnes. Mens reiserådsutsagnet tidligere har vært plassert under ulike tematiske overskrifter, får det i IRNs plakat nettopp overskriftens funksjon og sammenfatter innholdet i et generelt prinsipp. Slik blir profetens utsagn del av et meningsbærende hele som vitner om ikke bare de dagsaktuelle livsvilkårene med reiserestriksjoner og karantenebestemmelser, men også om historieoverskridende menneskelige grunnvilkår, med situasjoner menneskeheten har opplevd, og gjennomlevd, før. MDNs bruk av reiserådsutsagnet fremstår på sin side mer løsrevet, samtidig som denne Facebook-posten kommer umiddelbart etter en oppdatering om ny nedstengning i Oslo-regionen (MDN FB 23.01.2021), og det inngår i en rekke oppdateringer om koronavirussituasjonen, så vel som om ulike saker om muslimer i Norge. I dette tilfellet inngår reiserådsutsagnet i en kronologisk organisert helhet som også danner en meningsbærende orden: en fortelling om Norge i dag og om muslimer i Norge i dag.

For det andre dreier den organiserende funksjonen som reiserådsutsagnet får i IRN og MDNs bruk seg om hvordan man kan ordne seg i sine liv, gjennom å anbefale handlingsstrategier og samarbeid. Vekten legges på menneskelig ansvar, mens den mer spesifikt teologiske problemstillingen omkring Guds allmakt ikke aktualiseres i disse tekstutsnittene. Likevel bidrar bruken av disse tekstene også til å skape kontinuitet og tilhørighet og inngi håp. IRN og MDN forvalter her Muhammads arv på måter som kan sies å uttrykke en dynamisk profetologi, et innholds- og kontekstbasert syn på profeten Muhammad og hans sunna. Dette er et syn som, snarere enn å representere et brudd med, gjenspeiler tradisjonens bruk av denne sunnaen i praksisdannende og meningssskappende arbeid som orienteringspunkter å organisere sine liv omkring.

LITTERATUR

40 beretninger – profetskapet ble tilendebrakt. U. sted: Al-Noor Publications, 2017.

- Ali, Kecia 2014. *The Lives of Muḥammad*. Cambridge: Harvard University Press.
- Berg, Einar (overs.) 2000. *Koranen: tilrettelagt i oversettelse*. Oslo: Bokklubben.
- Bjerke, Aksel M. 2011. «Muhammad og norsk folkeskikk». I: *Kirke og Kultur*, vol. 116, s. 147–158.
- Brockopp, Jonathan E. 2010. *The Cambridge Companion to Muḥammad*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown, Jonathan A.C. 2009. *Hadith: Muhammad's Legacy in the Medieval and Modern World*. Oxford, Oneworld.
- Brown, Jonathan A.C. 2012. «The Rules of *Matn* Criticism: There Are No Rules». I: *Islamic Law and Society*, vol. 19, s. 356–396.
- Brown, Jonathan A.C. 2014. *Misquoting Muhammad: The Challenge and Choices of Interpreting the Prophet's Legacy*. London: Oneworld.
- al-Bukhārī, Muḥammad b. 'Ismā'īl 2009. *Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*, red. Maḥmūd Muḥammad Maḥmūd Ḥasan Naṣṣār. Beirut: Dār al-kutub al-‘ilmiyya.
- Conrad, Lawrence I. 1982. «Tā'ūn and Wabā' Conceptions of Plague and Pestilence in Early Islam». I: *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, vol. 25, s. 268–307.
- Davidson, Garrett 2020. *Carrying on the Tradition: A Social and Intellectual History of Hadith Transmission across a Thousand Years*. Leiden: Brill.
- Dols, Michael 1974. «Ibn al-Wardī's *Risalah al-Nabā' 'an al-Wabā'*: A Translation of a Major Source for the History of the Black Death in the Middle East». I: *Near Eastern Numismatics, Iconography, Epigraphy and History: Studies in Honor of George C. Miles*, red. Dickran K. Kouymjian, s. 443–55. Beirut: American University of Beirut.
- Eggen, Nora S. 2011. «Å forholde seg til historien om Muhammad». I: *Kirke og kultur*, vol. 116, s. 132–146.
- Eggen, Nora S. (overs.) 2012. *En dag sammen med Profeten*. Oslo, DIIF 2012.
- Eggen, Nora S. 2017. «Koranoversettelser i Norge». [Online] *Norsk oversetterleksikon*. URL: <http://oversetterforeningen.no/koranoversettelser>

- i-norge-en-sniktitt-pa-norsk-oversetterleksikon/#more-10422 [Nedlastet 15.05.2021].
- Eggen, Nora S. 2018. «'Profetenes arvinger': Oppfatninger om lærdes autoritet i arabisk-islamsk middelalder.» *Babylon*, [uten vol.], nr. 1, s. 22–33.
- Eggen, Nora S. 2021. «Trust, trusting and trustworthiness in ethical discourse». I: *Journal of Islamic Ethics* vol. 5, s. 1–29.
- Elgvin, Olav 2020. *Between a Rock and a Hard Place: The Islamic Council of Norway and the Challenge of Representing Islam in Europe*. Bergen: University of Bergen, (Upublisert PhD-avhandling).
- Fadel, Mohammad 1995. «Ibn Hajar's Hady al-sārī: A Medieval Interpretation of the Structure of al-Bukhārī's al-Jāmi' al-ṣaḥīḥ: Introduction and Translation». I: *Journal of Near Eastern Studies*, vol. 54, s. 161–197.
- Flaskerud, Ingvild 2018. «'Street Theology': Vernacular Theology and Muslim Youth in Norway». I: *Islam and Christian-Muslim Relations* vol. 29, s. 485–507.
- Færevik, Øyvind (overs.) 2009. *al-Nawawis Førti hadither*. Oslo, DIIF.
- Grüber, Christiane og Avinoam Shalem (red.) 2014. *The image of the Prophet between ideal and ideology: A scholarly investigation*. Berlin: de Gruyter.
- Hjärpe, Jan 2011. *Bilden av profeten: Berättelserna om Muhammed och deras funktion förr och nu*. Stockholm: Leopard Förlag.
- Holte, Bjørn Hallstein 2021. «Covid-19 and The Islamic Council of Norway: The Social Role of Religious Organizations». I: *Diaconia*, vol. 11, s. 51–70.
- Ibn al-Ṣalāḥ 1986. *Muqaddima fī 'ulūm al-ḥadīth*, red. Nūr al-Dīn 'Itr. Damaskus: Dār al-fikr.
- Ibn Ḥajar al-'Asqalānī, Aḥmad b. 'Alī udat. *Badhal al-mā'ūn fī faḍl al-tā'ūn*, red. Aḥmad 'Isām 'Abd al-Qādir al-Kātib. Riyadh: Dār al-'āṣima.
- Imron, Ali 2019. «The Millennial Generation, Hadith Memes, and Identity Politics: The New Face of Political Contestation in Contemporary Indonesia». I: *Ulul Albab*, vol. 20, s. 255–283.

- Ishaq, Bushra 2017. *Hvem snakker for oss? Muslimer i dagens Norge – hvem er de og hva mener de?* Oslo: Cappelen Damm.
- Islamsk Råd Norge 2020a. *Coronavirus og samlinger i moskeene*. [Online] URL: <https://www.irn.no/coronavirus-og-samlinger-i-moskeene/> [Nedlastet 15.02.2021].
- Islamsk Råd Norge 2020b. *Veiledning for å håndtere covid-19*. [Online] URL: https://www.irn.no/wp-content/uploads/2020/04/IRN_IMDAD-Ha%CC%8Andbok-COVID-19.pdf [Nedlastet 15.02.2021].
- Islamsk Råd Norge 2020c. *Viktig oppfordring til norske muslimer: Koronavirus (arabisk)*. [Online] URL: <https://www.youtube.com/channel/UClrwVi8zbb3ZL-kOv89aKsg/featured> [Nedlastet 15.02.2021].
- Kühle, Lene 2021. «Danish Muslims during COVID-19: Religion and Pandemics in a Postsecular Society». I: *Tidsskrift for islamforskning*, vol. 14, s. 13–39.
- Lane, E.W. 1984. *Arabic–English Lexicon*. 2 vols. Cambridge: The Islamic Texts Society. (Opprinnelig utgitt 1877).
- Mālik b. Anas 1985. *al-Muwaṭṭaʿ*, red. Muḥammad Fuʿād ʿabd al-Bāqī. 2 bind. Beirut: Dār iḥyāʿ al-turāth al-ʿarabī.
- Mālik b. Anas udat. *al-Mowaṭṭaʿ*: Utvalgte deler i oversettelse. [Online] *Noor92 Publications* URL: http://noor92publications.no/?book_categories=al-mowa%E1%B9%AD%E1%B9%ADa [Nedlastet 15.05.2021].
- Mansoor, Anne Marie Muland (overs.) 1989. *Utvalgte traditioner: Ahadith av den hellige profeten Muhammad*. Tilford: Islam international publications.
- Muslim, Abū al-Ḥusayn b. al-Ḥujjāj 2008. *Ṣaḥīḥ Muslim*. Beirut: Dār al-kutub al-ʿilmiyya.
- Muslimsk dialognettverk 2020. *MDN-Toolkit for muslimer*. [Online] URL: https://adobeindd.com/view/publications/1a294513-a08e-482d-af7c-97e32daab55f/2b4d/publication-web-resources/pdf/Infobrosjyre_corona_MDN.pdf [Nedlastet 15.02.2021]
- al-Nawawī, Abū Zakarīya Yaḥyā 1392h. *al-Manāḥij: Sharḥ ṣaḥīḥ Muslim b. al-Ḥujjāj*, 18 bind. Kairo: al-Maṭbūʿa al-miṣriyya bil-Azhar.

- al-Nawawī, Abū Zakarīya Yahyā 1997. *Riyāḍ al-ṣāliḥīn*, red. Shu‘ayb al-Arnū‘ūt. Libanon: Al-Resalah.
- al-Nawawi 2008. *De rettvises hager: Muhyi al-Din al-Nawawis samling av overleveringer om profeten Muhammad*, overs. Nora S. Eggen, red. Nora S. Eggen og Sunnev Gran. Oslo, Bokklubben.
- Rana, Mohammad Usman 2016. *Norsk islam: Hvordan elske Norge og Koranen samtidig*. Oslo: Aschehoug.
- Sandberg, Sveinung et al. 2018. *Unge muslimske stemmer: Om tro og ekstremisme*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Scheffler, Axel 2001. *Ordtak verden rundt: Stol på Gud, men bind kamelen din*, overs. Arne Ruste. Oslo: Dreyers forlag.
- Senturk, Recep 2005. *Narrative Social Structure: Anatomy of the Hadith Transmission Network, 610–1505*. Stanford: Stanford University press.
- Shabana, Ayman 2021. «From the Plague to the Coronavirus: Islamic Ethics and Responses to the COVID-19 Pandemic». I: *Journal of Islamic Ethics* vol. 5, s. 1–37.
- Skovgaard-Petersen, Jakob 2020. *Muslimernes Muhammad - og alle andres*. København: Gyldendal.
- Svensson, Jonas 2015. *Människans Muhammed*. Stockholm: Molin og Sorgenfrei.
- al-Ṭabarānī, Sulaymān b. Aḥmad 1995. *Mu‘jam al-Ṭabarānī al-awsaṭ*, red. Ṭāriq b. ‘Awḍ Allāh b. Muḥammad Abū Mu‘ādh og Muḥsin al-Ḥusaynī, 10 bind. Kairo: Dār al-ḥaramayn.
- al-Tirmidhī, Abū ‘Isā Muḥammad udat. *al-Jāmi‘ al-mukhtaṣar min al-sunan ‘an rasūli llāh ṣallā llāhu ‘alayhi wa-sallam wa-ma‘rifatu l-ṣaḥīḥ wal-mu‘lūm wa-mā ‘alayhi l-‘amal*. Riyadh: Bayt al-afkār al-duwaliyya.
- Tolan, John 2019. *Faces of Muhammad: Western Perceptions of the Prophet of Islam from the Middle Ages to Today*. Princeton: Princeton University Press.
- Uqba, Sana 2020. «Islam’s Prophet Muhammad’s ’Timeless’ Pandemic Advice goes Viral in 2020» [Online] *The New Arab* 20.04.2020. URL: <https://english.alaraby.co.uk/english/indepth/2020/4/20/islams-prop>

het-muhammads-pandemic-advice-goes-viral-in-2020 [Nedlastet 15.05.2021].

Veiledninger fra profeten Muhammad. Oslo: Urtehagen, 2003.

Vogt, Kari 2008. *Islam på norsk: Moskeer og islamske organisasjoner i Norge*. Oslo: Cappelen. (Første utgave 2000).

Wymann-Landgraf, Umar F. Abd-Allah 2013. *Mālik and Medina: Islamic Legal Reasoning in the Formative Period*. Leiden: Brill.

Ådna, Gerd Marie 2018. «En rose for Profeten: Religion og transnasjonale artefakter i Stavanger». I: *CHAOS. Religionsvitenskapelig Tidsskrift*, vol. 67, s. 159–184.

NETTSTEDER

<https://www.facebook.com/MuslimskDialog/>

<https://www.facebook.com/iccalna/>

<https://www.irn.no/category/korona/>

<https://mcb.org.uk/resources/coronavirus/>

<https://muslimskdialog.no/corona/>

ABSTRACT

During the coronavirus pandemics 2020 and 2021, the umbrella organizations Islamic Council Norway and Muslim Dialogue Network participated in the dissemination of COVID-19-related information as well as attitude campaigns. The information work included advice based on stories related to the Prophet Muhammad. This article shows how a prophetic travel advice statement quoted in translated form in this material, is part of an ongoing history of interpretation relating to various contexts, and it discusses its function in the 2020–2021 pandemic context. The authority such statements are given, as well as the function they may have, depends on an understanding of Muhammad and the normative import his example (*sunna*) entails, and it will thus both depend on and be an expression of a particular prophetology. The textual work IRN and MDN contribute to with their travel advice statements may be understood to contribute to establishing prac-

tices and creating meaning, manifesting a dynamic prophetology. In addition, the way IRN and MDN use these texts reflects a content- and context-based perception of the Sunna, and thus a tradition for using the Sunna as points of orientation.

Keywords:

Islam, Muslims, Prophetology, Sunna, Hadith, COVID-19, Corona virus pandemics